

החידוש היומי

חידוש יומי בדף היומי

דעת רש"י שמצות מילה מוטלת על אביו ואמו

הגמרא במסכת יבמות (עא.) מסתפקת בדין ערלות שלא בזמנה אם פוסלת מאכילת תרומה, וכגון לסוך שמן תרומה לקטן שנולד קודם שמונה ימים. ודנה הגמרא לפשוט את הספק מהמבואר בברייתא שגם באופן שבשעת שחיטת הפסח לא היה מוטל עליו למול את זכריו ובשעת אכילת הפסח היה מוטל עליו למולם, שאף בכה"ג מילת זכריו מעכבתו. ולכאורה כיצד יתכן הדבר שבשעת עשיית הפסח לא היתה מוטלת עליו המילה ובשעת אכילתו היתה מוטלת עליו, ובפשטות היינו באופן שנולד לו זכר בין אכילה לשחיטה - ואם ערלתו מעכבת על כרחך שאף ערלה שלא בזמנה מעכבת.

ורבא דחה הראיה (עא:) והעמיד באופן שהיו אביו ואמו חבושין בבית האסורין בשעת שחיטת הפסח ואחר כך נשתחררו קודם זמן אכילת הפסח, שאז בשעת השחיטה לא היתה מילת זכרים מעכבתם כיון שהיו אנוסים, מחמת חבישתם בבית האסורים, ואילו בשעת האכילה שהשתחררו מילת זכרים מעכבתם.

וברש"י: חבושין, בשעת עשייה, ומצות מילה מוטלת עליהם ולא על אחרים, והם אינן יכולין לעשות את פסחן, ושחט שלוחן עליהם. ואשמעינן קרא, שאם יצאו בשעת אכילת, מילת בנו מעכבתו.

קושיית המהרש"א מקרא ד'אותו' ויישובו שדין פסח שאני

ובמשנה במסכת קידושין (כט.). תנן: כל מצות הבן על האב אנשים חייבין ונשים פטורות. ובגמרא: אמר רב יהודה, הכי קאמר, כל מצות הבן המוטלות על ההאב לעשות לבנו, אנשים חייבין ונשים פטורות. תנינא להא דתנו רבנן, האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות וי"א אף להשיטו במים. ומקור הדין שהאב חייב למול את בנו, מביאה הגמרא מהפסוק "וימל אברהם את יצחק בנו". וכמקור לכך שאין האשה מחוייבת למול את בנה, מביאה הגמרא את הפסוק "כאשר ציווה אותו אלקים" - אותו ולא אותה.

על פי זה תמה המהרש"א על מה שכתב רש"י שמצות מילה מוטלת עליהם ולא על אחרים, ולכן אם חבושים הם בבית האסורים אין מילת זכריהם מעכבתם כיון שאנוסים הם, והרי אשה כלל אינה מצווה למול את בנה. ובספר ישרש יעקב ביאר שעל גוף דברי הגמרא לא קשה קושיית המהרש"א, שכן יש לומר שנקט הגמרא 'אמו' אגב אורחא אך באמת עיקר הטעם הוא שהיה אביו חבוש בבית האסורין, אף ברש"י מדוקדק שמצות מילה מוטלת עליהם, הרי שחזר והדגיש שהחובה היא בין על האב ובין על האם, ולכן תמה המהרש"א הא מפורש בקידושין שאין האשה מחוייבת למול את בנה.

ומכח קושיא זו חידש המהרש"א שכיון שאשה מחוייבת לעשות פסח, ממילא מצוה נמי למול את בנה, שהרי מילת זכרים מעכבת בפסח, וכל שישנו בפסח מילת זכריו מעכבתו מלעשות את הפסח.

והמהרש"א מוסיף ומוכיח את דבריו מדברי הגמרא ביבמות (מז:-מח.), שם מובאת דעת רבי שמעון בן אלעזר שיכול להתיר אשת יפת תואר מיד, על ידי שיטבילה לשם שפחות ויחזור ויטבילה לשם שחרור וישחררה, ואזי יהודיה היא אף שלא קבלה עליה, כיון שיכול לכופה בעל כרחו לכך. ורבא מביא מקור לדבריו, מהפסוק "וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו", שלכאורה צ"ב מהו 'עבד איש' - והלא ודאי שאין למעט ולדרוש 'עבד איש' - ולא עבד אשה', כי מדוע יגרע דין עבד אשה מכל שאר עבדים, אלא על כרחך שצורת הדרשה היא 'עבד איש' אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו.

והנה הפסוק הנזכר בדיני פסח כתוב, וממנו דורשים שמילת זכריו מעכבתו מלאכול בפסח, ואם כן מדוע לא נדרוש 'עבד איש' ולא עבד אשה, ונאמר שאשה כיון שאינה מחוייבת למול את עבדיה לכך גם אין מילתם מעכבתה מלאכול בפסח. אלא על כרחך שהבינה הגמרא מסברא שמילת עבדים יש לה לעכב אף אשה מלעשות פסח. וממילא יש לומר שהוא הדין לענין מילת זכרים, אף שאין האשה מחוייבת למול את בנה, מכל מקום לענין פסח מילת זכרים מעכבתה.

נידון המנחת חינוך במילת זכרים אם מעכבת אשה מעשיית פסח

ובמנחת חינוך (מצוה יז אות יג) דן אם אשה שיש לה זכרים ועבדים שאינם נימולים אם פסולה מחמת זה מעשיית פסח. וברמב"ם לא נזכר דין זה. ואמנם כתב הרמב"ם שקטן אין מילת עבדיו מעכבתו, שנאמר 'עבד איש' איש ולא קטן. וכתב הכסף משנה שהרמב"ם גרס כך במכילתא (בא פט"ו): 'עבד איש' להוציא עבד אשה וקטן. ולפי זה נמצא שלדעת הרמב"ם גם עבד אשה לא יעכבנו מלעשות פסח. ואמנם העיר המנחת חינוך שהרמב"ם לא הזכיר דין זה אלא לענין קטן ולא לענין אשה. ובמשנה למלך הקשה מדברי הגמרא הנזכרים, שמיאנה הגמרא לומר ש'עבד איש' בא למעט 'עבד אשה', ומבואר בגמרא שעבד אשה מעכבה מלאכול בפסח.

והמנחת חינוך כתב לחלק בענין זה בין מילת זכרים למילת עבדים, שהרי הגמרא בקידושין ממעטת אשה מחובת מילת בנה מהפסוק 'אותו' - ולא אותה, ופסוק זה הרי נאמר לגבי מילת בני זכרים, ואם כן יש לומר שלא נתמעטה אשה אלא מחובת מילת בניה אבל מחובת מילת עבדיה לא התמעטה. וממילא הוא הדין לענין פסח, מילת עבדים תעכבנה מלעשות פסח וכמשמעות הגמרא ביבמות, אך מילת בניה לא תעכבנה - כי כיון שאין הדבר מוטל עליה "כל שאינו מוטל, למה יעכב".

ועל פי זה כתב המנחת חינוך לדחות את ראיית המהרש"א מדברי הגמרא ביבמות לענין עבד,

חיוב אשה

במילת

זכרים

בפסח

יום שלישי טז אייר

יבמות דף עא

להצטרפות לקבלת החידוש

a8843414@gmail.com

